

tasta i «sa passió gran lexa, / del esperit és sa presó
pus ampla, / e ses virtuts e potences exampla, / sí
que no veu *tras* paret mas per rexa» (LXXXVII, 20b).
En el següent text hi ajudà la pronúncia val. amb ten-
dència a elidir la *d* darrere vocal: «Y fo trista l'ora
d'aquella jornada, / e c' a mi 'ncara, llas!, lo cor me
n'esclata: / perquè 'ncara Lloth no fo *tras* la mata, /
quant, ja, la profembra en sal fo tornada», *Brama dels*
Llaur. (v. 239) pot correspondre a una pron. real fo
gtraz la...

En qualitat d'adverbi es mantingué bastant en tota
l'E. Mj., si bé no tant en la forma isolada com en les
combinacions *atràs* i *destràs*, aquesta també amb ofici
de preposició: «La símia --- s'era embriagada, e com
lo leó la reptàs --- respòs ella que --- no-s temia d'em-
briagar-se, car dins la coa sua se faia una pedra pre-
ciosa que negun qui la portàs no-s poria embriagar ---
e ella començà de jugar ab la coa, levant-la en alt, e ab
gran menyspreu del leó e de les altres bèsties --- en-
senyava-los les parts de *tras*, dient: —Veus aquí la
pedra preciosa!», Eiximenis (*Terç*, § 92, *NCl.* vi,
106.3); «Lo cavaller portava lo arnès de les cames, de
paper --- d'argent; --- e de part de *tras*, portava un
cuyro de bou clavat ab lo peto, e anava molt lauger
---», JoMartorell (*Ag.* i, 215).

Però tantes de vegades fa de mal decidir si *a-* i *de-*
estan ja aglutinats o bé no ho són encara: «Negun no
deu massa soferir a son sclau, car si-u fa, de continent
l'esclau lo menysprearà e'l malservirà, e quant lo se-
nyor lo volrà tirar a *tras*, no poràs», Eiximenis (*Dotzè*,
356). «En la terra de promissió feyen sacrifici, que
offerien lo un fill, dels que tenien, a la ídola; e la ídola
era fesa de *tras*, e metien-hi foc tro era vermella, e ma-
taven la criatura en les mans de la ídola --- que no
sentissen los plos de la criatura», StVicentF (*Quar.*,
294.138).

Destràs funcionà també llarg temps com a preposi-
ció: «Com lo marit faés gran convit, ella s'assec a la
fi de la taula, e --- més les claus que portava, en les
cerres foranes de les tovalles; e com tots los convidats
tinguessen davant llurs viandes, ella sobtosament ---
se levà --- e tirà *destràs* si mateixa les tovalles, e --- to-
tes les viandes n'anaren --- per les faldes dels convi-
dats ---», Eiximenis (*Terç*, § 98, *NCl.* vi, 37.4). No
menys com adverbi: «--- Tement que ella no defá-
llís --- giré-m *destràs*, e encontinent ella caigués», BMe-
tge (*Somni* III, *NCl.*, 88.10, més text a *MARGE*); «una
granea tan gran --- en les dreces generals, ço és alt
e baix, destr' e sinestre, denant e *destràs*», *Art de Cont.*
del Blanq. (*NCl.* III, 101.2).

I adés pot haver-hi ja fusió ideal ('postergar' etc.);
«aprés que tot nostre jovent li haurem posat *destràs*,
ab molts treballs e grans ---», Eiximenis (*NCl.* vi,
126); adés, però, se'n destria l'adv.: «Deya axí ma-
teix Sèneca enaxí: los veyls han la mort davant, e los
jóvens, *destràs*: e per tal, los jóvens no la temen tant»,
id. (*Terç*, 207); «l'om, que véu que companya li venie
destràs, --- a calç de un noguer bell --- un tou, e meté
aquí lo breviarí», StVicentF (cita a *TOU*); «los qui
venien *destràs*, com veren que los crestians havien feta

tan gran destroça dels moros, sens fer resistència algu-
na, fugiren devers lo castell»; «com foren a la aygua
atesos, la Infanta passà, e Phelip restà *destràs*», JoMar-
torell (*Ag.* i, 74, 347).

Atràs: en l'assalt de Ciutat de Mallorca: «que ju-
rassen tots --- que al entrar de Maylorques --- negú no
tornàs *atràs* --- e que no s'aturàs si doncs no havia
colp mortal», Jaume I (§ 81, *Ag.*, p. 129); «fon sort
que per cansament de mon rocí, fuy un poc restat
atràs», JoMartorell (*Ag.* i, 92). «No-s porà avant ni
atràs tornar», Lull (*Art Amativa*, 375; i en *Libre d.*
Cont. VII, 493). *Entràs*, rar.

Després de l'E. Mj. *tras* i *atràs* han quedat anti-
quats. No tant *destràs*; que, si bé exclòs rigorosament
de la llengua literària, encara és d'ús vulgar en moltes
comarques (sense excloure'n ni tan sols certs elements
vells del baix poble barceloní); a penes cal dir que me-
reix indiscutible i impertorbable respecte aquesta es-
pontània decisió de la nostra llengua literària, i que
sense valer com a excusa la història filològica i etimo-
lògica, el qui s'hi volgués revoltar cauria de fet en un
imperdonable castellanisme. Tanmateix no descone-
guem que en la cançó popular l'ús de *destràs* no era
degut a la més mínima influència castellana, sinó un
mer fet de supervivència, en aqueixa mena indomable
d'arcaisme que constitueix, en certes capes, el llen-
guatge vulgar; en el *Romillo* de MilàF es troben a
cada pas els passatges com «devant n'hi ha un vellet, /
destràs n'hi ha una senyora / ---» (reco. a Menargues,
19.7).

En el parlar rústic encara se sent molt. En certes
comarques interiors del cat. or., reaccionant contra la
pronúncia proclítica que converteix la *a* pretònica del
mot en una *ə*, hi apareix *ɛ* per ultracorreció: a la Sel-
va, per exemple, se sent de vegades *destréɛz* d'aquell
serrat ja veureu la capella» (St. Pere Cercada, 1931), o
a Bages: «allí *destréɛz* hi ha el serrat d'Aguiló» (Oló,
1935). (Cf. un fet anàleg a *CAR* adj.) És clar que això
ja no es produeix en cat. occid. Però aquest també hi
sobreviu en l'estil rústic.

Sobretot hi constatem el mot en designacions topo-
gràfiques: una barriada del poble de Soses, p. ex.,
es diu «lo destràs-dels-Corrals» (1964). En efecte està
molt estesa la supervivència de (*de*)*tràs* per designar
una part de la població, i llavors, sobretot en el País
Val., sovint no se sap si hi ha o no hi ha aglutinació
(o, al contrari, deglutinació del prefix *de-*). D'un barri
d'Albocàsser tan aviat sentiu el nom com *Destras* la
igléɟɟia o bé *traz* la *igl-*; a Vilafranca del Maestrat exis-
teix el *Carrer de traz-la-bila* (1-61). En fi també ha po-
gut quedar soldat en certs NLL, i fins amb mutilació
fonètica: les *Fonts de Taramon* a Cabó, donada llur si-
tuació geogràfica, és ben possible que duguin un nom
provinent de *Tras-mont* 'més enllà de la muntanya'
(1957, si bé em guardo de descartar la possibilitat d'un
NP germànic THRASMUND).

DERIV. Són castellanismes: *Atrassar*; *atràs*; *atrassat*;
atrassament (però no ho confonguem amb *atraçar* 'do-
nar senyes' etc., veg. a *TREURE*): recordem que *en-*
darrerir i derivats els fan ben innecessaris. També ho